

Litteratur er knyttet til genre, både hvad angår produktion, distribution og reception. Genrer har gennem århundreder været måder at inddele og systematisere litteraturen og dens historie på, at begribe dens udviklinger, slægtskaber og udvekslinger. Vi taler om romantraditionen, om store lyrikere og dramatikere. Skel mellem litteraturhistoriske epoker sættes ofte der, hvor nye genrer afløser gamle. Det er eksempelvis ofte blevet sagt, at romanen er det moderne, borgerlige samfunds genre. Men omvendt overskrider mange genrer også sædvanlige epokale og geografiske afgrænsninger i litteraturhistorien. Komediens karakterer og typiske dramatiske forløb har eksempelvis ikke forandret sig voldsomt på de mere end to tusinde år, der er gået siden opkomsten af den såkaldte nye komedie i antikken.

Genrer inddrages også ofte i spørgsmål om litteraturens kvalitet. Kanoniseringen af litteratur sker gennem genrer. Det, der faldt uden for eller gik på tværs af anerkendte genrer, havde vanskeligt ved at blive taget seriøst i klassicismen. I den moderne tidsalder har det omvendt ofte været et implicit kriterium for litterær kvalitet, at et værk udfordrer generiske traditioner og hæver sig over formelagtig 'genrelitteratur'. Det indebærer ikke, at genrer er blevet overflødige. Genrer former stadig læseres forventninger til litterære værk, ligesom de af samme årsag styrer markedsføringen af bøger. Mens man altså derfor også i nyere tid kan tale om en vis grad af generisk stabilitet, bevirker kravet om nyskabelse samtidig, at stadig nye genrer kommer til. De seneste ti års litterære udvikling har således eksempelvis stillet spørgsmålstegn ved grænserne mellem 'roman' og 'biografi', mens nye brudgenrer som autofiktion og selvnarration er dukket op.

I dette nummer af *Passage* behandler vi centrale aspekter og udfordringer af genrebegrebet. Vi undersøger den aktuelle teoretiske, analytiske og historiske udvikling inden for genrefeltet. Alle artiklerne i temasektionen udfolder genreteoretiske overvejelser med teksteksempler og -analyser. Vi ønsker med nummerets temaartikler at sætte fokus på nye spørgsmål omkring genrebegrebet, og samtidig vise, hvordan sådanne spørgsmål kan stilles gennem såvel ældre som nyere litteratur. Nummeret illustrerer desuden, at genre ikke blot er et anliggende for strukturelt orienterede litteraturhistorikere, men noget, der kan indgå i og bidrage til mange forskellige metodiske og litteraturteoretiske diskussioner.

Vi indleder med to artikler, der diskuterer genrebegrebet i lyset af aktuelle udviklinger på det litterære og metodiske felt. Den første er Lars Handestens artikel "Genrer og hårde data", som sætter fokus på den store del af litteraturen, der ofte overses i litteraturvidenskaben, fordi den ikke er "æstetisk relevant". Handesten introducerer til Franco Morettis forsøg på at løse problemet gennem en kvantitativt orienteret 'fjernlæsning'. Artiklen præsenterer ud fra dansk empiri både fordele og ulemper ved denne tilgang. Mens Morettis analyse af 'hårde' kvantitative data har den fordel at kunne afsøge kæmpe tekstkorporer, lider den samtidig af visse begrænsninger. Handesten argumenterer således for, at Morettis kvantitative genreanalyser forudsætter, at litterære værker kan placeres i klart afgrænsede genrer. At placere genrer, der har træk fra mange forskellige genrer, under én rubrik, er reductivt, men at gruppere dem under flere forskellige gør de statistiske beregninger

selvmodsigende. Handesten inddrager Alistair Fowlers genreteori som et alternativ, men finder, at den ikke løser den oprindelige udfordring med at danne overblik over et stort antal litterære tekster. Tværtimod rummer Fowlers genreopfattelse normative træk, der af æstetiske årsager ekskluderer den litteratur, Moretti ved hjælp af sin kvantitative tilgang kan inkludere. Handesten foreslår endelig en modereret udgave af Morettis metode, der kan bruges til at få øje på tendenser i de store mængder af udgivne værker, der aldrig behandles i litteraternes traditionelle næranalyser.

Jacob Ølgaard Nyboes artikel handler om det fænomen, han døber 'genresignaturer'. Betegnelsen dækker over en ny udfordring af de klassiske genrebegreber, nemlig genreprædikater, der falder uden for – eller imellem – gængse genregrupperinger. Med begrebet genresignatur definerer Ølgaard Nyboe denne retoriske strategi som en kreativ, unik eller bevidst misvisende genremærkat. Alene i Danmark i perioden 2000-2014 tæller Nyboe ikke mindre end 494 genresignaturkandidater såsom *skilsmiddigte*, *tilfældighedsroman*, *telefonsamtaler* og *ansigtstab*. Nyboes artikel klassificerer og diskuterer genresignaturenes funktion som værkprofilerende, æstetiske nybrud, der forudsætter de eksisterende genrer at respondere imod. Artiklen afsøger samtidig berettigelsen af sin egen undertitel – en retorisk *nydannelse*. Selvom der også tidligere har eksisteret, hvad man kunne betegne som genresignaturer, argumenterer forfatteren for, at fænomenets aktuelle udbredelse er udtryk for generelle omkalfatringer i den litterære cirkulationsproces: et udfordret bogmarked, en sammenblanding af tidligere afgrænsede kategorier mellem fiktion og biografi samt en nyere, mere smidig genreforståelse.

De tre følgende artikler anlægger hver for sig et blik på en genre, der åbner for spørgsmål til de traditionelle genreopfattelser: forholdet mellem fikcionalitet og roman, elegiens forhold til affekt og samtidslyrikkens berettigelse som genre. Den første af de tre er Simona Zetterberg Gjerlevsens omdatering og revurdering af Johannes Ewalds værk *Herr Panthakaks Historie*. Tidligere er *Herr Panthakaks Historie* blevet anset for at være et fragmenteret forlæg til ugeskriftet *De Fremmede*, men ved at antaste de antagelser, der ligger til grund for den hidtidige datering af værket, argumenterer Zetterberg Gjerlevsen for, at *Herr Panthakaks Historie* i virkeligheden er yngre end *De Fremmede*. Med dette afsæt kommer Zetterberg Gjerlevsen frem til, at værket med sin egenartede blanding af psykologisk portræt, picaresk begivenhedsforløb og filosofisk debat er langt mere helstøbt og gennemkomponeret, end receptionen har været opmærksom på. Holdt op mod tidsskriftet *De Fremmede* bliver det tydeligt, at *Herr Panthakaks Historie* i langt højere grad gør brug af en række af de fikcionalitetsteknikker, der bliver dominerende for romangenren. På den baggrund konkluderer artiklen, at *Herr Panthakaks Historie* med fordel kan regnes med blandt det danske 1700-tals prosalitterære hovedværker og tildeles en central plads i den danske romanhistorie.

Med udgangspunkt i den moderne skepsis over for normative genreopfattelser undersøger Ane Martine Kjær Lønneker i den efterfølgende artikel et sjældent analyseobjekt for genrestudier, nemlig elegien. Lønneker diskuterer både udviklingen af genren og modusen 'det elegiske' under inddragelse af teoretikere som Gérard Genette, Alistair Fowler og John Frow. Lønneker gennemgår elegien i et historisk fugleperspektiv: fra antikkens formbevidste genreforståelse over renæssancens ind-

holdsmæssige genreopfattelse med fokus på elegien som sørge- og lejlighedsdigt til 1700-tallet, hvor genren ikke længere figurerer som lejlighedsdigtning, men bliver opfattet som en del af den såkaldte *graveyard poetry*. Her skifter elegien som genre betydning, idet den forbindes med en stemning. Lønneker viser herefter, at elegien som følelsesmodus ikke fyldestgørende kan bestemmes rent lingvistisk eller tematisk, men hviler på forestillinger om autenticitet og affekt og tillige kan være knyttet til en særlig atmosfære.

Louise Mønster sætter i den næste artikel spørgsmålstegn ved en genre, der ellers oftest tages for givet. Ved at zoome ind på samtidslyrikkens udfordringer af genrebetegnelsen lyrik spørger Mønster, om genremærkatens rolle har udspillet sin rolle som litterært demarkationskriterium. Underbygget af en lang række eksempler fra dansk samtidslyrik identificerer Mønster fire forhold, der udfører lyrikbegrebet: 1) medialisering 2) litterær kultur 3) publikationsformer og 4) øget politisering. Imidlertid argumenterer forfatteren for, at nyere, medierende genre teorier som Fowlers og Jacksons udvikler et mere dynamisk genrebegreb, der kan rumme lyrikkens mangfoldige former. Mønster fastholder på den baggrund, at genrebegrebet stadig er væsentligt, ikke mindst af den pragmatiske årsag, at genrer er kategorier, læsere orienterer sig efter.

Den afsluttende artikel i temaet om genre står Anemari Neple for. I en analyse af norske Tor Ulvens digtcyklus "Musikken kan vente. Nitten Webernvariasjoner" (1987) breder temanummerets undersøgelse af genrebegrebet ud til det intermediale felt mellem lyrik og musik. Med sin henvisning til musikalske 'variationer' indskriver Ulven sin digtcyklus i en musikalsk genretradition frem for en litterær. Neple argumenterer for, at denne genretilskrivning skal tages bogstaveligt, idet Ulven bruger træk fra denne musikalske tradition til at omsætte inspirationen fra Webern til lyrisk praksis. Det viser sig ikke mindst i digterens udstrakte brug af pauser og stilhed som tema og formelt virkemiddel. Ved at erklære sig som musik udforsker Webernvariationerne lyrikkens grænser i mødet med en musik, som udforsker sin egen grænse. I denne forening åbner digtene ifølge Neple for et intermedialt samspil mellem genrerne, hvor læseren får adgang til en meditativ stilhed af både lyriske og musikalske dimensioner.

Afslutningsvis bringer vi en artikel uden for tema. Den er skrevet af Martin Baake-Hansen og omhandler nostalgis rolle hos den tyske forfatter W.G. Sebald. Receptionen af Sebalds værk har ofte fokuseret på det melankolske i forfatterens historiesyn. Inspireret af Svetlana Boyms begreb om refleksiv nostalgi argumenterer Baake-Hansen for, at nostalgien er et vigtigt, overset aspekt af Sebalds behandling af erindring og historie i *Saturns ringe* (1995) og *Austerlitz* (2001). Den refleksive nostalgi som analytisk udgangspunkt giver blik for, at Sebalds værk ikke alene beskæftiger sig med melankoli og traumer, men også rummer elementer af lethed og intimitet. Denne tematisering af fortidens 'positive' aspekter rummer imidlertid altid en vis refleksiv distance, der tillader Sebald at diskutere nostalgien som erindringsmåde.

God læselyst!